

міфів, легенд, загадок тощо. Інфодемія може призвести до негативних наслідків, таких як паніка, страх, прийняття неправильних рішень та загроза здоров'ю і безпеці громадян.

Забезпечення доступної, достовірної та науково обґрунтованої інформації, сприяння медіаграмотності серед населення, регулювання джерел соціальних мереж та сприяння співпраці між різними рівнями влади та міжнародними організаціями є важливими кроками в боротьбі з інфодемією.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-5>

ОПЕРАЦІЇ ООН З ПІДТРИМКИ МИРУ: УМОВИ ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ

Головач Андрій Йожефович

*кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії
держави і права юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Операції з підтримки миру (далі ОПМ) розгортаються в зоні конфлікту головним чином з метою сприяння у виконанні угод про припинення вогню (часто – дуже не стабільних угод) або про всеосяжне мирне врегулювання, досягнуте в результаті міжнародного посередництва. У ряді випадків ОПМ засновувалися на прохання тієї чи іншої держави з метою сприяння в перехідний період формування легітимних національних органів влади без формальної угоди про встановлення миру. Розгортання операцій ООН з підтримки миру здійснюється на основі мандатів, наданих Радою безпеки ООН. Це є надзвичайно важлива умова проведення ОПМ. Без мандату вони не проводяться. Згодом спектр завдань, що доручаються ОПМ суттєво розширився у зв'язку зі зміною характеру конфліктів та необхідністю більш ефективного реагування на загрози міжнародному миру та безпеці.

При винесенні рішення про започаткування нової операції з підтримки миру Рада безпеки ООН враховує безліч різних факторів, у тому числі: чи виконується угода про припинення вогню і чи виявляють самі сторони прихильність до мирного процесу з метою досягнення політичного врегулювання; чи поставлена чітка політична мета, що може бути відображена в мандаті; є можливість сформулювати

чіткий мандат операції ООН; чи можна в розумних межах забезпечити захист та безпеку персоналу ООН¹.

Перед тим як прийняти рішення про проведення ОПМ Рада безпеки ООН може провести попередні консультації. Зокрема, по мірі розвитку, загострення чи наближення конфлікту до врегулювання ООН нерідко залучається до участі у низці консультацій, щоб визначити найефективніші заходи реагування міжнародного співтовариства. До ймовірних учасників цих консультацій входять: усі відповідні суб'єкти ООН; уряд потенційної приймаючої країни та сторони на місцях; держави-члени, включаючи держави, які могли б надати військові та поліцейські контингенти для операції з підтримання миру; регіональні та інші міжурядові організації; інші відповідні ключові зовнішні партнери. На цьому попередньому етапі Генеральний секретар ООН може попросити стратегічну оцінку, щоб визначити всі можливі варіанти участі ООН².

Не обов'язковим, але важливим етапом, що передує ОПМ є технічна оцінка ситуації. Так, якщо дозволяють умови безпеки, Секретаріат ООН направляє місію з технічної оцінки в ту країну або на територію, де передбачається розгорнути операцію ООН з підтримки миру. Місія з оцінки аналізує та оцінює загальну ситуацію в плані безпеки, політичну, військову та гуманітарну обстановку та становище у галузі прав людини на місцях, а також їх наслідки для можливої операції. На основі висновків та рекомендацій місії з оцінки Генеральний секретар ООН представляє доповідь Раді безпеки. У цій доповіді викладаються варіанти започаткування операції з підтримки миру залежно від обставин, включаючи чисельність її сил та обсяг ресурсів. У доповіді також зазначаються фінансові наслідки та попередній кошторис витрат.

Рада безпеки ООН започатковує ОПМ шляхом ухвалення резолюції. Робиться це тільки в тому разі, якщо Рада безпеки ООН встановить, що розгортання операції ООН з підтримання миру є найбільш вдалим заходом, що може бути застосований серед заходів мирного врегулювання спору в цій ситуації. У резолюції викладаються мандат і чисельність сил операції, і навіть докладно вказуються завдання, за виконання яких місія нестиме відповідальність. Потім бюджет та ресурси ОПМ мають бути затверджені Генеральною Асамблеєю.

---

¹ Скрипник О. Роль Ради Безпеки ООН у врегулюванні військових конфліктів. *Уманська старовина*. 2021. Вип. 8. С. 64.

² Forming a new operation. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation> (дата звернення: 09.04.2023).

У межах ООН після ухвалення рішення Радою безпеки політичне керівництво ОПМ доручається Генеральному секретарю, який регулярно представляє Раді безпеки ООН свої доповіді. Зазвичай Генеральний секретар призначає голову місії (як правило Спеціального представника) для здійснення керівництва операцією з підтримки миру. Глава місії звітує перед заступником Генерального секретаря з миротворчих операцій у Центральних установах ООН. Крім того, Генеральний секретар призначає командувача сил і комісара поліції операції з підтримки миру, а також старший цивільний персонал.

Планування та оперативне керівництво ОПМ здійснює Департамент з операцій з підтримки миру Секретаріату ООН. Структурно цей орган складається з трьох управлінь та одного відділу: Управління операцій, Управління у справах органів забезпечення законності та безпеки, Управління з військових питань та Відділ з питань політики, оцінки та навчальної підготовки. Основна роль Управління операцій полягає у підготовці для місій директивних вказівок з політичних, стратегічних та оперативних питань та надання їм підтримки.

Управління у справах органів забезпечення законності та безпеки було створено в 2007 році з метою зміцнення зв'язків між заходами Департаменту, що стосуються поліції, правосуддя та пенітенціарної системи, розмінування та управління запасами зброї/боєприпасів, роззброєння, демобілізації та реінтеграції колишніх секторів, безпеки та координації цих заходів. Управління з військових питань проводить роботу із забезпечення розгортання найбільш підходящих військових контингентів для підтримки вирішення завдань ООН щодо покращення показників та підвищення дієвості та ефективності діяльності військових компонентів миротворчих місій ООН.

До завдань Відділу з питань політики, оцінки та навчальної підготовки входять розробка політики та доктрини, що визначають порядок роботи миротворців, та розповсюдження відповідної інформації. Поряд із цим даний відділ відповідає за оцінку застосування зазначених політичних заходів на прохання глав департаментів, збір інформації про викладені уроки та найбільш ефективну практику та використання цих відомостей як орієнтир при розробці, погодженні та наданні стандартизованої підготовки, з тим щоб завершити цикл навчання. Указаний відділ також відповідає за налагодження та підтримку стратегічної співпраці з різними партнерами в системі ООН та зовнішніми партнерами.

Передача можливості прийняття рішення іншим структурам ООН не означає, що Рада безпеки усувається в подальшому від ОПМ. Так, Рада безпеки ООН здійснює постійне спостереження за діяльністю операцій ООН з підтримки миру, у тому числі шляхом розгляду періодичних

доповідей Генерального секретаря та проведення спеціальних засідань Ради безпеки ООН для обговорення роботи конкретних операцій. Рада безпеки ООН може проголосувати за продовження термінів дії, зміну або припинення мандатів місії, якщо вважатиме за необхідне. Таким чином, вона тримає руку на пульсі всієї ОПМ і може в будь-який момент втрутитися на будь-якому етапі проведення цієї операції.

Одночасно глава місії, Департамент операцій з підтримки миру та Департамент оперативної підтримки Секретаріату ООН керують плануванням політичного, військового, оперативного та допоміжного (тобто матеріально-технічного та адміністративного) аспектів операції з підтримання миру. На етапі планування в рамках Центральних установ зазвичай створюється спільна робоча група або комплексна цільова група місії за участю всіх відповідних департаментів, фондів та програм ООН. Потім у найкоротші терміни здійснюється розгортання операції з урахуванням обстановки у плані безпеки та політичних умов на місці. Часто розгортання ОПМ починається з висування передової групи для організації штаб-квартири місії та поступово розширюється, охоплюючи всі компоненти та регіони, передбачені у мандаті.

Порядок проведення ОПМ визначається її мандатом. Хоча кожна операція ООН з підтримки миру має свої особливості, завдання, покладені на миротворців Радою безпеки, схожі між собою. Залежно від мандату операції з підтримки миру можуть вирішувати такі завдання: розгортання сил запобігання конфлікту чи його перетікання через кордони; стабілізація конфліктної ситуації після припинення вогню, щоб створити умови для досягнення угоди про встановлення міцного миру між сторонами; сприяння здійсненню всеосяжних мирних угод; надання допомоги країнам або територіям у подоланні перехідного періоду до стабільного правління на основі демократичних принципів, доброго управління та економічного розвитку.

В останні десятиліття на зміну військовим місіям, які вирішували завдання спостереження за виконанням умов припинення вогню та розведення конфліктуючих сторін, прийшли комплексні багатоаспектні операції, яким доводиться вирішувати завдання, багато з яких належать до етапу встановлення миру. Так, з урахуванням конкретного кола проблем миротворцям ООН часто приділяється роль каталізатора у здійсненні наступних заходів, які по суті зводяться до діяльності з побудови мирного життя: роззброєння, демобілізація та реінтеграція колишніх комбатантів; розмінювання; реформування сектору безпеки та здійснення інших заходів, пов'язаних із забезпеченням верховенства права; захист та заохочення прав людини; допомога у проведенні виборів; підтримка заходів щодо відновлення та зміцнення державної влади; сприяння соціально-економічному відновленню та розвитку.

Мандати Ради безпеки включають також ряд наскрізних тематичних завдань, які регулярно доручаються ОПМ на основі найважливіших резолюцій Ради безпеки ООН.

У виняткових випадках (Косово та Східний Тимор у 1999 р.) Рада безпеки ООН наділяла міжнародні місії повноваженнями тимчасової адміністрації, що здійснює на тій чи іншій території функції законодавчої, виконавчої та судової влади аж до врегулювання всіх питань, що стосуються статусу відповідної території, та формування легітимних, дієздатних органів державного управління³.

---

³ United Nations Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines. S. 21–26. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf (дата звернення: 09.04.2023).